

Striptease van een

Een oud gebouw en een oud verhaal. Theatergroep De Waterlanders uit Wageningen brengt ze bij elkaar op een Arnhemse industrieterrein.

Door MARTIN HERMENS

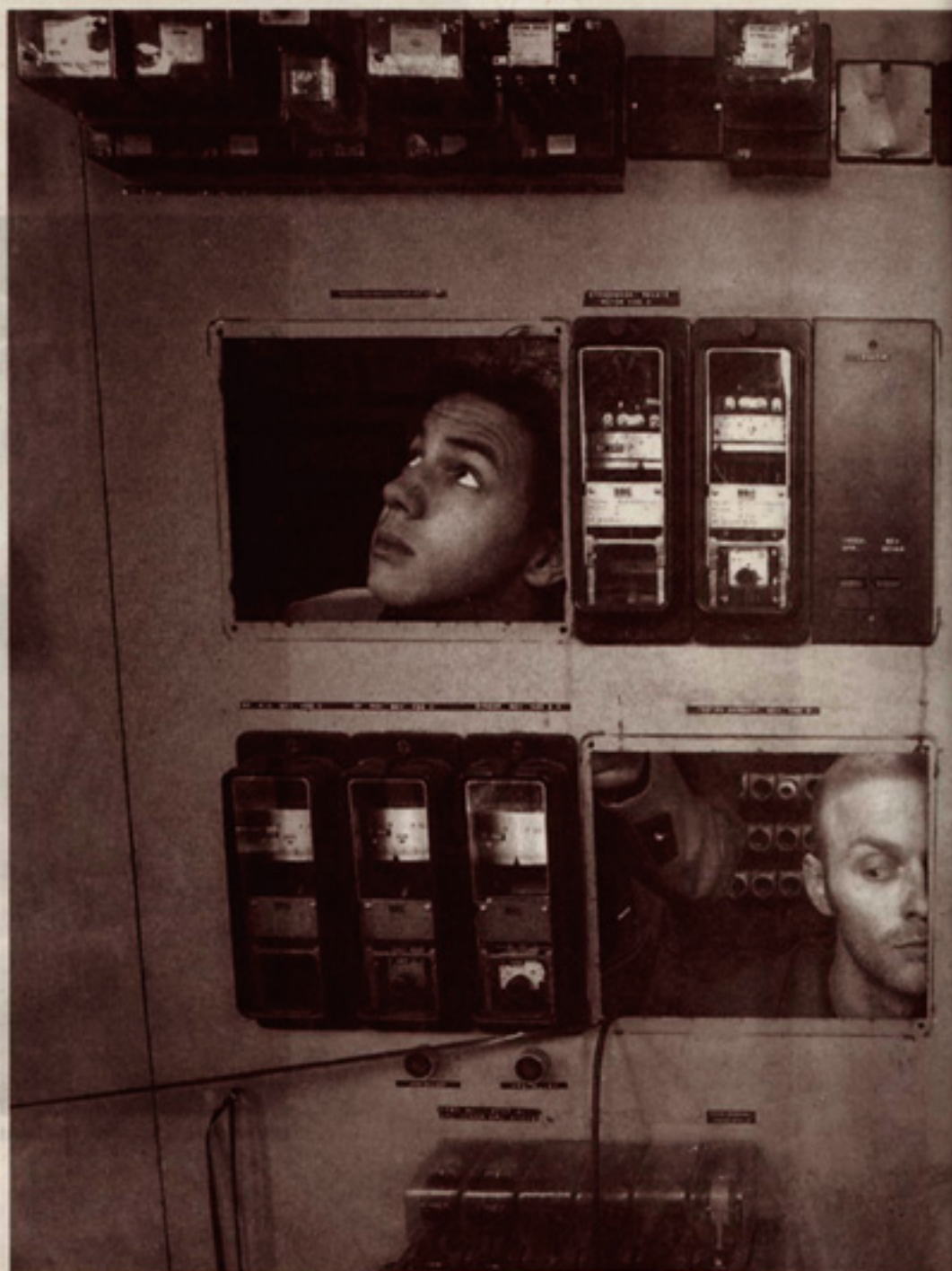
Kaspar Hauser, vertelt Eric Langendoen, was ook een beetje een proefkonijn. En dus zag hij het meteen zitten toen een in onbruik geraakt kortsluitingslaboratorium op het Businesspark Arnhem als locatie voor een nieuwe voorstelling voorbij kwam. „Kaspar gaat een onbekende wereld tegemoet. Dat gevoel krijg je ook wanneer je dit gebouw binnenloopt; je voelt je hier heel klein.”

Alle hoeken van het industriële pand zijn uit en te na bestudeerd op mogelijkheden voor de voorstelling die de Wageningse theatergroep De Waterlanders er maakt. „We hebben de voorstelling letterlijk hier gevonden. Elke plek geeft aanwijzingen voor een scène. Het was als een striptease; het gebouw onthulde steeds meer van zichzelf.”

Kaspar is een jongetje dat elf jaar lang opgroeide in een donkere cel. Eenmaal buiten in de grote wereld wacht hem een ongekende ontdekkingsstocht in wat voor hem nog het meeste wegheeft van een doolhof. „Kaspar ontdekt dat de wereld groter is dan hij had verwacht. Dat proberen we uit te drukken in de reis die wij samen met het publiek door het gebouw maken. We spelen de voorstelling niet op één plek, maar laten het gebouw het verhaal vertellen.”

De Waterlanders heeft een stevige reputatie waar het gaat om het maken van locatietheater. Dat begon in de jaren negentig in een voormalig sportfondsenbad in Wageningen. Vorig jaar stond de groep op het Oerol Festival. Kaspar is dit jaar te zien op Oerol. Niet, zoals in Arnhem, in een fabriek maar in een bos. De voorstelling wordt er aangepast.

Eric Langendoen, geboren en getogen in Oostvoorne, trok jaren geleden naar Wageningen voor een studie bioprocestechno-

Spelers van theatergroep De Waterlanders op onderzoek in de regelkamer van het oude kortsluitings-

logie aan de Landbouwniversiteit. Na twee jaar in de schoolbanken koos hij voor zijn hobby: theater. „Op de middelbare school was ik goed in biologie en scheikunde. Dus lag de keuze voor de landbouwniversiteit voor de hand. Ik vind die richting nog steeds interessant. Toch was die opleiding een veilige keuze. Of beter gezegd: een vorm van niet kiezen.”

Interesse voor het theater was er altijd wel. Maar Langendoen had nooit gedacht dat je daar

ook je beroep van kunt maken. Op amateurniveau was hij er volop mee bezig. Uiteindelijk ruilde hij de Landbouwniversiteit in voor de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht waar hij theatervormgeving studeerde. Kort daarna won hij een prijs en mocht hij een voorstelling in het oude Wageningse zwembad maken. Daar legde hij samen met Remco de Kluzenaar en Erik Woltmeijer de basis voor wat nu De Waterlanders is.

„Ik ben visueel ingesteld,

houd van het maken van mooie beelden. Ik werk niet veel met tekst, wel met objecten, licht en muziek. Al die vormen vind ik interessant; uiteindelijk is dat ook een vorm van niet kiezen. Ik heb vroeger veel voorstellingen van Alex d'Electrique en De Dogtroep gezien. Die hebben mijn beeld over theater veranderd. Mijn liefde voor het theater heb ik niet van thuisuit meegekregen. Ik kwam vroeger nooit in een schouwburg, ik heb hooguit een keer Ome Willem in het

oud gebouw

ingslaboratorium in Arnhem.

Foto: Jan Wamelink

buurthuis gezien."

De voorkeur voor het werken op locatie heeft alles te maken met het duinengebied waarin bij als kind veel vertoefde. „Daar kon je lekker rondwalen. Ik wilde alles weten, ontdekken wat er achter de volgende zandheuvel lag. Ik ben daar overal doorheen gedrongen en gekropen. Net zoals ik nu voor deze voorstelling in het kortsluitingslaboratorium heb gedaan. Dat is het mooie van theater op locatie maken: de plek waar je bent geeft aanlei-

ding tot spel, beeld en tekst."

Het pand in Arnhem legt beperkingen op. Spannende plekken zoals de toren en de schachten blijven buiten bereik van het publiek. „Er zijn dingen die je niet kunt doen omdat je met de veiligheid van je publiek te maken hebt. Het kan ook belemmerend werken als je zo veel interessante plekken krijgt om iets te doen. Zo kunnen we een deel van de kelder niet gebruiken; daar hoef je dus ook niet over na te denken. Dat helpt bij de keu-

zes die je moet maken."

De regelmatig voorbij razende treinen krijgen een plekje in de voorstelling. „Wij horen ze niet meer, maar kunnen ze niet negeren in de voorstelling. Voor het publiek is alles nieuw en dus even belangrijk. Alles wat je de bezoekers laat zien en horen betekent iets voor ze."

 De Waterlanders speelt **Kaspar**. Te zien: 2 t/m 20 mei in De Zoeten Laboratorium, Businesspark Arnhem, Utrechtseweg 310, Arnhem. Aanvang: 20.30 uur. Reserveren: 026 3511911.

Op zwerftocht met mysterieuze jongen

door ESTHER KLEUVER

ARNHEM, vrijdag
Kunstenaarscollectief Waterlanders was vorig jaar dé verrassing van Oerol. Hun op het gedicht van T.S. Eliot gebaseerde theatertocht 'The Waste Land' werd razend enthousiast ontvangen door pers en publiek. Mede door dit succes konden Remco de Kluizenaar, Eric Langendoen en Erik Woltmeijer nu in coproductie met Generale Oost groots uitpakken met het locatieproject 'Kaspar' in een voormalig kortsluitingslaboratorium in Arnhem.

De harde kern van Waterlanders kent elkaar al sinds 1995, toen ze alledrie bij de semi-professionele theatergroep Artefakt in Wageningen zaten. Hieruit zou later het kunstenaarscollectief Waterlanders ontstaan. In 1998 kreeg Eric Langendoen de beschikking over het voormalige sportfondsenbad in Wageningen, dat in vijf jaar uitbloeide tot culturele broedplaats waar veel exposities en theatervoorstellingen werden georganiseerd.

Poëtisch

Vorig jaar brak voor Waterlanders dus het moment aan om de sprong naar een nationaal publiek te wagen. Erik Woltmeijer grapt: „We waren wereldberoemd in Wageningen, maar het was tijd voor een volgende stap.” En met hun beeldende, poëtische locatietheater wisten ze onmiddellijk alle harten te veroveren. Langendoen: „We maken wat we zelf zouden willen zien en meemaken. Het publiek moet er middenin staan en iets beleven. Even in een totaal andere wereld stappen, dat kan in onze voorstellingen.”

Net als 'The Waste Land' is 'Kaspar' een spannende ontdekkingsstocht, waarbij de locatie een meer dan belangrijke rol speelt. De drie mannen benutten dankbaar de bijzondere ruimtes van het Arnhemse industriële kortsluitingslaboratorium. „Het is heerlijk om dit soort mooie locaties te ontdekken en dat vervolgens te kunnen delen met anderen. Toen ik hier de hal inliep, was ik al overdonderd. Ik kom in de catacomben nu nog gangetjes tegen die ik niet ken. Je kunt dit gebouw volledig uitbuiten. Hoe klinkt het en wat gebeurt er als je er doorheen loopt? Tekst en plek moeten echt naar elkaar toegroeien en daarbij zoeken we iedere keer weer de grenzen op van wat haalbaar is”, aldus Eric Langendoen.

„Deze ruimte spreekt een niet te herkennen taal”, vult Remco de Kluizenaar. „Het is heel raadselachtig, met zwartgeblakerde muren waar ze ooit allerlei proeven hebben gedaan. Als je daar rondloopt, stap je in een nieuwe, onbekende wereld. En dat sluit perfect aan op onze voorstelling.”

Want 'Kaspar' is gebaseerd op het waargebeurde verhaal van Kaspar Hauser (1812-1833), een jongen die naar eigen zeggen jarenlang opgesloten zat en vervolgens alle basisvaardigheden, zoals lopen en praten, nog moest aanleren. Het publiek reist langs de verschillende fases uit het leven deze mysterieuze jongen. Thema's als opgesloten zijn, ontdekken, iets aanleren, macht en verantwoordelijkheid komen aan de orde.

„Kaspar leidt het publiek door zijn eigen leven. En daarvoor beleeft men hoe het is om voor het eerst kennis te maken met allerlei nieuwe dingen. Kaspar kwam in onze wereld terecht als een onbeschreven blad. Hij onderging als het ware een inburgeringscursus. Daarmee wilden we aan de slag. Want wat maakt de mens eigenlijk tot een mens?”, aldus Erik Woltmeijer.

Bos

'Kaspar' is ook nog op Oerol te zien, waar de voorstelling zal worden gespeeld in een bos. In twee weken wordt alles volledig aan de nieuwe locatie aangepast. Ze hebben het zichzelf daarmee niet gemakkelijk gemaakt. „We gaan voor echt. We stemmen zo' voorstelling echt op een pleaf en dan mag het geen slap af treksel worden. En dat da niet altijd de makkelijkste weg is, tja, dat is dan maar zo”, aldus De Kluizenaar.

'Kaspar' gaat morgenavond 6 mei in première in De Zoeten Laboratorium, op het BusinessPark Arnhem. De voorstelling is daar te zien t/m 20 mei. Daarna wordt de voorstelling volledig aangepast aan Festival Oerol op Terschelling. Info: 026-351.19.11. en/of www.waterlanders.info.

'Waterlanders' maakt locatietheater in kortsluitingslaboratorium

■ De harde kern van Waterlanders in de imponerende ruimte van het kortsluitingslaboratorium, met v.l.n.r. Eric Langendoen, Erik Woltmeijer en Remco de Kluizenaar.

FOTO: SJEF PRINS - APA

Fascinerende zoektocht in wonderlijk pand

Theatergroep De Waterlanders onderzocht elke plek in een oud kortsluitingslaboratorium op het Businesspark Arnhem. Daaruit ontstond vervolgens de voorstelling **Kaspar**. Een absoluut aanrader.

Door MARTIN HERMENS

Je gaat letterlijk een vreemde wereld binnen. „Vanaf nu wordt alles anders”, zegt een verteller. Gelijk heeft hij. Een deur gaat open en op dat mo-

ment besef je dat je alles opnieuw moet ontdekken. Alsof je zelf Kaspar Hauser bent die probeert de wereld te begrijpen. De Wageningse theatergroep De Waterlanders klopte bij de Arnhemse theaterwerkplaats Generale Oost aan om zich verder te kunnen ontwikkelen. Een oud kortsluitingslaboratorium op het Businesspark Arnhem dient als locatie. Het waargebeurde verhaal van Kaspar Hauser vormde de inspiratiebron voor een locatievoorstelling die je meeneemt op een fascinerende zoek-

tocht door een wonderlijk pand. Kaspar is een jongen die zestien jaar lang opgroeide in een hutje. Als hij daaruit komt, moet hij zich aanpassen aan de wereld om hem heen. Hoe vind je daar je plek? En hoe gedraag je je in een omgeving die wordt bevolkt door mensen die allerlei eisen aan je stellen? Het oude Kema-gebouw is een uitstekende plek om, net als Kaspar, een dergelijke reis aan te gaan. De fabriek kraakt, piept en kreunt en opent zijn opzienbarende geheimen. De Waterlan-

ders laat zien dat dit nu functionele bouwwerk nog heel wat te vertellen heeft. Meteen al in de eerste ruimte raak je als toeschouwer het spoor bijster. Je wordt gedwongen houvast te zoeken in deze griezelige omgeving. Dat valt niet mee. De Waterlanders maakt ingenieus gebruik van de mogelijkheden die het oude gebouw biedt. Trappetjes op en af, kelders in en uit, kamertjes door en overal duikt Kaspar op. Kaspar, die op dat moment net zo

verbaasd de wereld in kijkt als alle toeschouwers dat doen. Op het eind scheiden de wegen. Kaspar verdwijnt op een trolley de fabriek in. Het publiek staat gedesoriënteerd buiten. Met het gevoel: hoe nu verder? Ongelofelijk knap gedaan. Een absolute aanrader.

 De Waterlanders i.s.m. Generale Oost: **Kaspar**. Gezien: zaterdagavond, De Zoeten Laboratorium, Businesspark Arnhem. Herhalingen aldaar: t/m 20 mei elk wo t/m za. Aanvang: 20.30 uur. Reserveren: (026) 3511911.

Onbehaaglijke visie op de beperkingen van de vrijheid

13 mei 2006 – Recensie door Moon Saris

De verhalen rond Kaspar Hauser inspireerden toneelschrijver Peter Handke eind jaren zestig tot het maken van een stuk dat duidelijk maakt hoe mensen anderen manipuleren met taal. 'Kaspar' inspireerde de Waterlanders om samen met het publiek alle hoeken en gaten van het De Zoeten Laboratorium op het KEMA-terrein in Arnhem te ontdekken. Resultaat: een spannende voorstelling over een uit lange gevangenschap bevrijde jongen die zijn vrijheid eerder wordt ontnomen dan teruggegeven.

Alleen al voor de rondleiding door het voormalige kortsluitingslab zou je 'Kaspar' willen meemaken. De industriële omgeving uit het begin van de twintigste eeuw biedt ruimte te over voor ontdekking. De Waterlanders hebben daar nog eens een flinke schep bovenop gedaan. Een bescheiden hoeveelheid bezoekers wordt opgehaald door een groepje muzikanten. Al snel blijkt dat het fijn is om niet met te veel te zijn; het 'bezoekuur' van Kaspar verdraagt geen horden volk. Groepje voor groepje loodsen de spelers het

publiek het gebouw binnen vanaf een binnenplaatsje waar een vuurtje knettert. En vanaf daar wordt alles anders, belooft een acteur.

Na een in intro waarbij passanten woorden in de mond leggen van de op een hoge balk liggende Kaspar horen we in drievoud de introductie op het verhaal van de slecht pratende Kaspar Hauser, die naar eigen zeggen een dikke dertien jaar in een hol ter grootte van een kartonnen doos heeft geleefd. Dit verhaal stamt oorspronkelijk uit de eerste helft van de 19^e eeuw en krijgt hier een iets modernere interpretatie: in plaats van ruiter zou zijn vader machinist zijn geweest, in plaats van met een houten paardje speelt hij met een houten trein.

Aansluitend beleven we, nog steeds in kleine groepjes, verschillende facetten uit het leven van de net uit zijn gevangenschap bevrijde tiener. Een zoemer luidt steeds de volgende kruipdoor sluipdoor in, naar de volgende plek in dit indrukwekkende gebouw. Telkens verbeeldt een andere in een overhemd met een grote K gestoken acteur de jongen – eerlijk is eerlijk, aan de wisselende prestaties is te zien dat het niet allemaal van huis uit toneelspelers zijn. Maar nergens wordt het acteerwerk zo slecht dat het verhaal er onder lijdt, ook omdat er in het gebouw van nature én door toedoen van de Waterlanders veel te beleven, voelen, zien, horen en ruiken valt.

De tekst, de omgeving, de gecreëerde sfeer, allemaal ademen ze een zekere onbehaaglijkheid. Het lijdend voorwerp wandelt overal tamelijk neutraal, soms zelfs redelijk blij en maar heel af en toe wat verdrietig doorheen. Vertelt vrolijk over hoe hij meewerkt aan experimenten, houdt een taal filosofische verhandeling over de betekenis van woorden bij taalverwerving en laat aan de weer samengekomen groep bezoekers zien hoe een andere omgang met taal een andere vorm kan geven aan de werkelijkheid.

Maar overal tussendoor sijpelt het manipulatieve gedrag van iedereen om Kaspar heen. Zijn creatieve kijk op die hele nieuwe wereld wordt simpelweg teniet gedaan door het gehamer op conventies, regels, afspraken. En hoefde hij daar in dat donkere hol helemaal niets behalve de eerste levensbehoeften, eenmaal buiten moet hij als menselijk proefkonijn ineens van alles.

TheaterCentraal.nl

Podium voor iedereen die van theater houdt

Alles zou anders worden, beloofde de acteur die ons binnenloodste in dit geweldige gebouw. Maar daarvoor draait dit stuk misschien net ietsje te veel om de belevenissen van Kaspar, de performance en het gebouw. De vervreemding had ietsje meer rechtstreeks op de bezoeker gericht moeten zijn om echt alles te veranderen. Een beetje meer van het angstwekkende, naargeestige gefluister op het allerlaatst, bijvoorbeeld. Desalniettemin een geweldige beleving en een waardevolle blik op hoeveel beperkingen de zogenaamde vrijheid met zich meebrengt.

De voorstelling 'Kaspar' speelt nog tot en met 20 mei. Daarna vertrekt het gezelschap naar Terschelling, waar ter plaatse een vertaling wordt gemaakt van het grijze kortsluitingslab naar een groene bosrand. TheaterCentraal.nl gaat kijken hoe dat uitpakt.

Gezien:

Kaspar van de Waterlanders

6 mei 2006, KEMA-terrein Arnhem

Foto's: Judith Zwikker

Kaspar maakt spannende oversteek

Door Jesse Boon

Een spannende onderneming, want veel meer dan hun verhaal nemen ze niet mee. Erik Woltmeijer en Sikko Hoogstra, twee theatermakers van de Waterlanders, hebben er vertrouwen in: "Het mooiste deel van het maakproces gaan we nóg een keer doen".

Kaspar

Het is 1828, en Kaspar Hauser is zestien jaar oud als hij vrijgelaten wordt. Buiten ervaart hij een overweldigend grote wereld waar hij wanhopig probeert betekenis aan te geven. Want hij weet niets, en hij begrijpt niets. En hoe moeilijk het ook is om het publiek in die ervaring te laten delen, de Waterlanders komen dichtbij. Het publiek dwaalt mee op Kaspar's zoektocht naar kennis, en raakt door het bevreemdende gebouw net zo gedesorïenteerd als Kaspar zelf. Erik: "We hebben dit verhaal gekozen omdat het te maken heeft met hoe iemand de wereld zintuigelijk ervaart. Dat past bij onze werkwijze, we willen het publiek een ontdekkingstocht laten maken."

Oversteek

Twee maanden lang zijn de Waterlanders inmiddels aan het werk geweest in het laboratorium. En over enkele weken wacht de grote oversteek naar Terschelling. Zonder gebouw, zonder duisternis en zonder voorbij razende treinen, gaan zij hun voorstelling opnieuw vormgeven in de bossen bij Formerum. Erik en Sikko zien het zitten.

"Door het hele proces van materiaal verzamelen hebben we een soort gemeenschappelijke kennisbank ontwikkeld. Dat is de basis van de voorstelling. De manier waarop we het verhaal vertellen, is het laatste stukje van het maakproces. Het publiek, als nieuweling, kan het verhaal misschien moeilijk los zien van het gebouw. Maar wij kunnen dat wel, want wij zijn alleen met het verhaal begonnen. Het komt er anders uit te zien, maar voor ons wordt het toch hetzelfde."

Bang zijn Erik en Sikko dus niet voor de gevolgen die deze verhuizing voor de voorstelling zou kunnen hebben. Integendeel: "De natuur is altijd overweldigend. En de makkelijkste manier om een eenzaam beeld neer te zetten, is in de duinen van Terschelling. Het ligt allemaal al klaar. Wat voor ons belangrijk is, is hoe je de focus van het publiek goed krijgt. Daar zit de kracht. We willen de plek persoonlijk maken, het publiek sturen in hoe ze de locatie gaan leren kennen. Of je dat in een bos doet of in een hal, maakt niet uit. We proberen een trigger neer te zetten, waardoor de omgeving voor het publiek tot leven komt. Daarmee opereren we op het grensgebied tussen werkelijkheid en verbeelding. Maar de mensen moeten het verder zelf doen."

Avontuur

Het is de eerste keer dat de Waterlanders hun locatievoorstelling naar een compleet andere omgeving verhuizen. Dat is spannend en leuk tegelijk, vinden Erik en Sikko. "We storten ons in het diepe, want je weet nooit wat een plek gaat doen. Het is een uitdaging, maar tegelijkertijd ook de reden dat wij voor locatietheater kiezen. En als dit lukt, hebben we misschien wel een manier gevonden om te kunnen reizen met een locatievoorstelling. Het wordt een avontuur. Wat voor avontuur dan ook."

Vorbereiding

Tussen hun voorstellingen door zijn de Waterlanders inmiddels druk bezig zich te beraden over Oerolzaken. De sterke verwevenheid tussen het verhaal en dit gebouw wordt voorzichtig losgepeuterd. Want ook al rijden er in het bos geen treinen, de trein heeft wel degelijk betekenis gekregen in de voorstelling. Het is één van de keuzes die nog open liggen. Sikko: "Enerzijds moeten we nu een aantal beslissingen nemen op basis van de ideeën en beelden die we bedenken. Anderzijds is er gewoon een praktische beperking, want wat niet meer past, kan gewoon niet mee. En dan komt het aan op het vertrouwen van de groep: met deze spullen, op deze plek, gaan we iets moois maken. Het verhaal gaat op reis. En gelukkig nemen we niet alleen het verhaal mee, maar ook het samenwerkingsverband. Dat is het gevoel, de kracht achter de voorstelling. We hebben alle ingrediënten al. Nu hoeven we alleen nog maar te koken."